

Guía didáctica

Guía didáctica

A proposta didáctica que presentamos está dirixida ó alumnado de educación secundaria. As actividades poden ser de utilidade para a área de sociais, de ética, tutorías, etc., así como para calquera docente interesado no tema. Os obxectivos desta proposta son os seguintes: coñece-lo impacto das armas nas sociedades do sur e do norte, analizar criticamente a cultura da violencia e propoñer alternativas para traballar a prol da cultura da paz.

AUTORA: SIBILA VIGNA

Actividade nº 1

Análise de imaxes

Obxectivo: introduci-lo tema da violencia a través de tres imaxes que remiten ós seguintes contextos: a guerra, os nenos/as soldados e a violencia nos campos de fútbol. Conceptualiza-la violencia a partir da análise das fotografías e das ideas previas do alumnado.

Orientacións: a análise das imaxes pódese facer a partir das seguintes preguntas: ¿que vedes nas imaxes?, ¿que teñen en común as persoas que aparecen nelas?, ¿en que país ou rexión credes que se tomaron estas fotografías?, ¿que sentimentos vos produce a contemplación das mesmas? Posteriormente, en grupos, realizarase o exercicio proposto na actividade 2. As historias elaboradas poñeranse en común e comentaranse no grupo clase. Despois farase unha chuvia de ideas e os resultados anotarase no encerado a partir das seguintes preguntas: ¿que entendemos por violencia?, ¿a violencia só pode ser física?, ¿que outras formas de violencia coñecedes?

Actividade nº 2:

A cultura da violencia

Obxectivo: coñece-los conceptos de violencia directa, estrutural e cultural e incorporalos como elementos de análise para utilizar nas próximas actividades. Conceptualiza-la "cultura da violencia".

Orientacións: retoma-lo concepto de violencia elaborado na actividade anterior e facer unha listaxe no encerado con tódalas situacións de violencia que aparecen no cómic. Comenta-la similitude ou non destas situacións coa vida real. Preguntar acerca da mensaxe que o debuxante quixo transmitir. Posteriormente lerase a definición dos tres tipos de violencia e buscaranse exemplos de cada un deles no cómic. Existen numerosos exemplos de violencia directa: o militar mallando unha persoa, o enfrontamento entre policía e manifestantes, unha persoa asasinada cuberta cun xornal, o mozo enfrontándose con pedras a un militar; a violencia estrutural está representada polas numerosas situacións de inxustiza que se observan: mentres uns/as comen e beben en abundancia, outros/as remexen no lixo, non teñen que comer, piden esmola, etc; e a violencia cultural, que son as ideas e mailos conceptos que serven para xustifica-la violencia, a inxustiza e a pobreza, represéntase no cómic a través das actitudes dos "ricos" que asumen a situación como normal e continúan facendo a súa vida como se nada ocorre. Na actividade 6 pódese facilita-la análise da frase preguntándolle á clase: ¿como entenderíades esta frase nas seguintes situacións? a) o teu país ten un conflito con outro país, b) tes un conflito cun compañeiro/a de clase.

Analizar qué implicacións pode ter pensar / actuar deste xeito e preguntarlles qué opinan sobre a seguinte cuestión: como persoas e como sociedades, ¿temos predisposición a resolve-los conflitos de forma violenta ou dun xeito pacífico?

Para chegarmos a unha conceptualización da cultura da violencia podemos empezar definindo qué entendemos por cultura e a partir de aí preguntar cáles son os elementos distintivos da cultura da violencia. Para esta actividade será útil lembra-los exemplos vistos no cómic, nas imaxes da primeira actividade e facer referencia ós telexornais dos últimos días.

Unha vez consensuada unha definición pódese avanzar un paso máis na reflexión preguntando: ¿que escenario mundial prevedes para os próximos anos se a cultura da violencia segue desenvolvéndose nas nosas sociedades?

Actividade nº 3:

Mundos virtuais

Obxectivo: analizar cómo se transmite a cultura da violencia a través dos medios de entretemento e de información.

Orientacións: dividi-la clase en cinco grupos. Cada grupo debe analizar un dos seguintes ámbitos: videoxogos, videoclip, películas, debuxos animados e noticias da TV. Determinar entre todos/as a cantidade de material que se vai analizar. Por exemplo: 6 videoxogos, 6 videoclips, 6 películas, 6 películas de debuxos animados e as primeiras 5 noticias de tres telexornais diferentes (poden ser de diferentes canles ou de diferentes días). Cada grupo cubrirá unha táboa para o ámbito analizado que atoparán en "Recursos actividade 3". A mesma pódese cubrir no ordenador (Microsoft Excel) ou pódese imprimir e cubrir a man. A columna de Observacións e comentarios pódese utilizar para destacar qué tipo de violencia predomina no ámbito analizado (por exemplo: violencia directa: física ou psicolóxica, estrutural, cultural). É importante acordar que soamente se anotarán aqueles produtos (videoxogos, videoclips, etc) que presenten unha cantidade considerable de violencia. Unha vez obtido o total dos datos, cóbrese a táboa resumo na clase (na ficha do alumno) e coméntanse os resultados.

Coas preguntas 8, 9 e 10 preténdese reflexionar sobre a transmisión da cultura da violencia: se a cantidade de violencia transmitida polos medios é, en xeral, moi superior á que percibimos no noso contexto cotián ¿que función e que resultados pode te-la difusión destes valores coherentes cunha cultura da violencia?, ¿a violencia "vende?", ¿a transmisión destes valores "normaliza" a violencia?

Non se trata de "satanizar" os videoxogos, videoclips, películas, etc. senón de introducir ferramentas para o consumo dos mesmos. Un

videoxogo, por exemplo, pode contribuír ó desenvolvemento de habilidades, ser entretido, educativo, creativo, pero tamén pode transmitir valores e contidos que fomenten unha cultura da violencia contraria ó respecto dos dereitos humanos e da solidariedade entre as persoas. Para ampliar esta temática recomendamos

Actividade nº 4

Mundo real

Obxectivo: aproximarse, a través da análise de dous testemuños, á violencia no mundo real e ó impacto sobre as vítimas. Introduci-lo tema da incidencia das armas no agravamento da violencia directa.

Orientacións: lerase o primeiro testemuño e comentarase brevemente a situación en Colombia. Neste país existe un conflito armado de máis de tres décadas de duración no que se ven implicados diversos actores, entre eles os paramilitares (civís armados), o exército, a guerrilla, o goberno, os sectores vinculados coa droga, Estados Unidos, etc. Neste contexto, a poboación civil é a que máis sofre as consecuencias do conflito e as presións provenientes dos diferentes grupos armados. Preguntáraselles ós alumnos/as qué outros exemplos coñecen de conflitos armados na actualidade. A seguir pasaremos a un breve estudo dos conflitos armados no mundo actual. Para iso descargaremos de recursos: actividade 4.1. Mapa conflitos armados. A partir da observación do mapa localizaremos en qué países e rexións se producen a maior parte dos conflitos. Pódese comeza-la reflexión sobre por qué estes conflitos se concentran en determinadas zonas, cáles son as consecuencias... Analizar se estes conflitos son inevitables, de que outras maneiras poderían solucionarse (negociacións de paz), rehabilitación posbélica etc....

Posteriormente lerase e comentarase o segundo testemuño, e preguntáraselle ó alumnado se cre que no noso país existe algún tipo de violencia nos institutos. Despois comentarase o problema da violencia urbana no noso país. Pódese pedir que acheguen exemplos concretos e que opinen sobre a relevancia do problema. Para complementar este apartado pódese descargar Recursos: actividade 4.2.: datos de contextualización e finalmente contestaranse as preguntas 11,12 e 13.

Actividade nº 5

¿Quen sae ganando coa violencia armada?

Obxectivo: descubrir quen se beneficia directamente da violencia armada.

Orientacións: lerase a información do recadro e mais do gráfico e comentarase por qué cren que a información sobre o comercio de armas non é transparente. Descargarase o recurso: actividade 5 mapa de compradores e vendedores e a partir da observación destacarase que, ademais dos intereses estratéxicos (ningún país lles quere dar a coñecer ós seus "posibles inimigos" o armamento que ten) existen outros motivos que se descubrirán coa lectura e a comparación dos mapas descargados. Unha longa listaxe de países ricos, entre os que están os membros do Consello de Seguridade da ONU, obteñen

importantes beneficios económicos pola venda dunhas armas que, sistematicamente, alimentan conflitos armados nos que morren millóns de persoas. Preguntar por qué cren que sería importante lograr unha maior transparencia no comercio de armas.

Actividade nº 6

¿Unha arma na casa?

Obxectivo: reflexionar acerca do falso paradigma: seguridade = armamento.

Orientacións: unha vez lido o texto "Unha arma na casa" e aclaradas as dúbidas sobre o mesmo, divídese a clase en dous grupos. Un grupo estará a favor da proposta de mercar armas e outro en contra. Para facilitala discusión pódese entregar a cada grupo as argumentacións correspondentes (recursos: actividade 6). Tamén se lles pedirá ós grupos que elaboren argumentos propios. Unha vez iniciado o debate, os dous grupos alternaran o uso da palabra para intentar convence-lo grupo contrario. Os argumentos vertidos durante o debate iranse anotando no encerado. Cando se considere que o tema está esgotado, darase por rematado o xogo e pediráselle-la opinión persoal (abandonando o papel que lles tocou xogar).

Actividade nº 7

Cultura da violencia / cultura da paz

Obxectivo: reflexionar acerca da aprendizaxe da violencia e da paz. Conceptualiza-la cultura de paz.

Orientacións: a pregunta 20 pretende reflexionar acerca da orixe da violencia. Nun mundo no que non existisen as armas seguramente as persoas atoparían outras formas de exercer-la violencia. Para erradicala cómpre "algo máis". A frase proposta sobre a pregunta 21 reflicte a necesidade de aprender e educar para a paz. Aínda que moitas persoas afirmen o contrario, a violencia non é connatural á natureza humana: ningunha outra especie animal fai a guerra, nin mata por outros motivos que non sexan os de satisfacer-las necesidades básicas. Unha vez respondidas as preguntas 20 e 21 elaborárase unha definición no grupo clase de cultura da paz.

Actividade nº 8

Camiñando cara á paz

Obxectivo: coñecer e elaborar algunhas propostas de acción vinculadas ós temas traballados.

Orientacións: propónselles ós alumnos/as ler e comenta-los recadros informativos e a partir de aí, realizar unha lluvia de ideas sobre posibles accións para levar a cabo. Finalmente pódese consensual-la posta en marcha dalgunha das iniciativas presentadas.

Para saber máis...

Para saber máis...

Bibliografía

Vidas destruídas. La necesidade de un control estrito en el comercio internacional de armas.

Informe da campaña Armas baixo Control. (Dispoñible na web e nas sedes das dúas ONG). Amnistía Internacional e Intermón Oxfam (2003)

Informe sobre conflitos, derechos humanos y construción de paz.

Escola de Cultura de Pau da UAB Alerta 2003!
Barcelona: Icària Editorial.

Guerras del siglo XXI.

Ignacio Ramonet (2002)
Barcelona: Mondadori

El abecé de la paz y los conflictos.

Lederach, J. P.: Los libros de la Catarata.
Madrid, 2000.

Educar para la paz. Una proposta posible

Seminario de Educación para a Paz da Asociación pro Derechos Humanos:
Los Libros de la Catarata (colección Edupaz), Madrid, 2000.

Webs de interese:

Campaña *Armas baixo control* para reduci-lo custo humano das armas en: www.armasbajocontrol.org

Campaña *Para la paz: basta de investigación militar!* en: www.noalainvestigacionmilitar.org

Escola de Cultura de Pau da UAB:

www.pangea.org/unescopau

Gernika Gogoratuz – Centro de Investigación pola Paz:
www.gernikagogoratuz.org

Seminario Galego de Educación para a Paz:
www.gernikagogoratuz.org

Centro de Investigación para a Paz: www.fuhem.es/cip/

Recursos de educación para a paz, o desenvolvemento e a interculturalidade: www.pangea.org/edualter

Fundación pola paz: www.fundacióperlapau.org
www.iansa.org (en inglés)

***Bowling for Columbine* de Michael Moore, e proposta didáctica para traballala en internet**
www.bowlingforcolumbine.com

Recursos didácticos:

Maleta pedaxóxica de Intermón Oxfam *Por una vida digna, adiós a las armas.* (proposta para primaria e secundaria):
www.intermonoxfam.org

Material didáctico para traballo educativo sobre sobre videoxogos: Amnistía internacional, sección española
www.a-i.es/temas/educa

Visita a nosa web
e descarga o
¡¡global express!!

www.IntermonOxfam.org/educar/global

Global Express pretende xerar preguntas entre os alumnos e as alumnas sobre o que contan os medios de comunicación. Trátase de promover unha visión crítica da realidade que lles permita comprende-lo estado do mundo e, en especial, a situación do mundo en desenvolvemento.

Global Express é unha iniciativa de: Centrum voor Mondiaal Onderwijs (Holanda), Curriculum Development Unit (Irlanda), Centro Educazione Mondialità (Italia) e Intermón Oxfam (España).

Global Express está financiado pola AECL.

